

4 Så vidareutvecklas arbetsformen – trender och tendenser

4.1 IAKTTAGELSER OM TILLVÄXTAVTALENS GENOMSLAGSKRAFT

Tillväxtavtalen innebär att många invanda rutiner och sätt att organisera arbete påverkas eller förändras. Regeringen har introducerat tillväxtavtalen och utfärdat anvisningar och förslag om arbetsprocessen. De 21 länsstyrelserna och självstyrelseorganen har accepterat att leda och utveckla processen regionalt. Avtalsarbetet präglas i hög grad av att de ursprungliga initiativen har kommit från nationellt och regionalt statligt håll. Anvisningar och råd om arbetet har tagits fram i en myndighetskultur och kan av många utanför denna uppfattas som formell och oengagerande. Avtalen gör också i princip halt på åtgärdsnivån, dvs. avsikten är inte att detaljerade projekt och aktiviteter skall låsas i avtalet utan att det skall precisera innehållsmässiga och finansiella ramar. Men det är när projekt och aktiviteter genomförs som det blir synligt att något konkret verkligen händer. Perspektivet i tillväxtavtalen är från övergripande till mer preciserat – inte utgående ifrån hur konkreta projekt "passar in" i de överordnade ramarna. Även om detta inte berörs med direkta frågor i uppföljningen, kan man anta att det har betydelse för hur avtalen engagerar och värderas av olika parter.

Kommuner, företag eller individer som står för projekt och aktiviteter, befinner sig alltid "lokalt" och är ofta främst intresserade av vad som sker i deras närhet. Som avtalsarbetet hittills har formats och styrts är det mycket troligt att många "lokala aktörer" har svårt att se nyttan med avtalen för egen del. Deras initiativ och förslag i planeringsfasen är ofta osynliga i det färdiga avtalet. För många verkar det också vara oklart hur man skall gå till väga för att få nytta av avtalet när ett konkret projekt skall formas och genomföras. Det kan vara värt att ta upp i kommande uppföljningar om det behövs mer systematiska metoddiskussioner och förslag till projektägare om hur man kan arbeta med tillväxtavtalet ur ett lokalt perspektiv.

I många län har man tagit frågan om att utveckla dialogen mellan offentlig sektor och näringsliv på största allvar. Många regionala samordnare anför att samspelet med den lokala nivån måste bli bättre. Östergötland och Södermanland är exempel på län som arbetar med att fördjupa kontakterna med lokala partnerskap. På det sättet kommer man i närkontakt med både kommunerna, de lokala organisationerna, företagare och engagerade privatpersoner. En annan trend är, som redan nämnts, att olika regionala aktörer försöker att integrera sina företagsfrämjande verksamheter genom s.k. finansieringssamråd eller en-dörr-in-lösningar för att på så sätt förbättra servicen

till företagen. Ett annat område som utvecklas är de tvärsektoriella uppföljnings- och utvärderingssystem som etableras på flera platser.

Processen med tillväxtavtal är mångfacetterad och innehåller flera olika dimensioner. De tolkningar och analyser som görs i den här rapporten gör inte anspråk på att vara fullständiga. Därför är det av stor vikt att diskussionen kring de centrala frågorna i arbetet fortsätter, i såväl seminarier eller liknande fora som fortsatta uppföljningar.

4.2 NYA GREPP FÖR ATT FÖRBÄTTRA SAMSPELET MELLAN OFFENTLIGT OCH PRIVAT – EN KLUSTERPOLITIK VÄXER FRAM

Samverkan mellan olika parter, såväl offentliga som privata, är faktorer som bidrar till att öka regional dynamik och konkurrenskraft. Sedan flera år tillbaka arbetar flera länder/regioner målmedvetet med att utveckla en klusterpolitik. Syftet är att identifiera metoder att stärka sådana nätverk av företag, forskning och relevanta delar offentlig förvaltning som bedöms vara särskilt betydelsefulla för landets/regionens ekonomiska utveckling. Viktiga inslag i denna politik är att stimulera och öka utbytet av kunskap och information mellan dessa strategiska aktörer och på så vis också stärka dynamiken i nätverken.

Fakta Kluster

Kluster är en grupp aktörer med beroendeförhållanden mellan sig, som benämns länkar. Länkar utgörs av flöden av varor och tjänster samt kunskaper mellan aktörer. Ett kluster består alltså av aktörer som både har vertikala och/eller horisontella länkar mellan sig. Vertikala länkar är beroendeförhållanden mellan företag i olika led i en förädlingskedja, det vill säga ekonomiska aktiviteter från ax till limpa. Horisontella länkar kan exempelvis finnas mellan företag och relaterade företag samt forskningsaktörer, sådana verksamheter som kompletterar varandra teknologiskt och marknadsmässigt. Kluster kan bestå av olika kombinationer av aktörer. Vanliga avgränsningar är efter teknologi eller geografisk närhet.

Källa: "Starka Regioner" NUTEK.

Den internationella trenden att arbeta med kluster har fått fotfäste på lokal och regional nivå i Sverige. De regionala tillväxtavtalen har bidragit till detta. I de diskussioner som pågick under analys- och programarbetet upp-

muntrades länen att fördjupa studierna av kluster och att bedöma möjligheter att understödja klusterbildningar. Södermanland, Östergötland, Skåne, Värmland, Stockholm och Västra Götaland är regioner som arbetar med ett sådant synsätt.

Exempel – klusteranalys av tung fordonsindustri i Södermanland

I Södermanland har en arbetsgrupp för tunga fordon bildats. Den består av ett antal företag samt länsstyrelsen, ALMI, länsarbetsnämnden och Eskilstuna kommun. Tillsammans med företagen har de offentliga aktörerna gått igenom hur de olika länkarna i klustret ser ut. Respektive part analyserar klustret utifrån sitt kompetensområde. För t.ex. länsarbetsnämndens del har insatsen bestått i att identifiera företagets behov av arbetskraft och kompetensutveckling. Tillsammans gör de olika parterna en sammanvägd bedömning av klustrets svagheter och styrkor samt identifierar eventuella åtgärder för att förbättra förutsättningarna för tung fordonsindustri att utvecklas i regionen.

Det finns flera orsaker till det ökade intresset för kluster:

- De risker och möjligheter som globaliseringen och ett tilltagande internationellt konkurrenstryck innebär blir tydliga för allt fler. Motiven för att utveckla samarbete ökar därmed för såväl företag som offentlig sektor. Det är en överlevnadsfråga för såväl företag som "region" att kunna utnyttja och utveckla sina specifika konkurrensfördelar allt bättre.
- De olika parternas roller och motiv för att delta i samarbetet förtydligas. Trots att kluster ofta utgör komplexa, dynamiska system med ett stort antal olika aktörer så är avgränsningarna ändå möjliga att klargöra.
- Offentliga aktörer får lättare att prioritera sina insatser och koncentrera dessa till sådant som bedöms särskilt betydelsefullt för den regionala ekonomins utveckling. På samma gång blir det lättare att motivera inriktningarna för omgivningen.
- De som berörs i näringslivet kan bedöma om de bör engagera sig i samarbetet och även bedöma vilka resultat som kan förväntas av det.
- Möjligheten att kombinera insatser från flera politikområden och olika offentliga organ ökar. Samarbetet har ett gemensamt syfte men ingen behöver göra avkall på sina respektive sektorsmål.

Det tilltagande intresset för kluster kan komma att påverka den nationella tillväxt- och sysselsättningspolitiken. Fortfarande finns det begränsade kunskaper såväl i

Sverige som utomlands om effektiviteten i klustersamverkan. Det pågår många kartläggningar och studier av kluster och det är viktigt att systematisera, analysera och dra slutsatser av de erfarenheter som uppnås runt om i landet och internationellt. Kluster som utvecklas i geografiskt avgränsade områden kan riskera att utvecklas till isolerade "öar", där inlåsningseffekter kan uppstå. När regionala statliga organ deltar i åtgärder som syftar till att stärka lokala och regionala kluster, bör de säkra ett nationellt perspektiv på åtgärder och resurser och på de samverkansvinster som kan göras genom kontakter utanför området. Allt för ensidiga satsningar från samhällets sida på vissa kluster kan också leda till ökad sårbarhet vid kommande strukturförändringar.

4.3 SAMMANFATTNING OCH SLUTSATSER

- Det regionala tillväxtavtalets idé förefaller ännu vara främmande för många lokala aktörer och projektägare. Metoder för hur man kan agera ur ett lokalt perspektiv för att få nytta av tillväxtavtalet bör eventuellt diskuteras och spridas.
- En klusterpolitik växer fram på lokal och regional nivå. Arbetet med tillväxtavtal har bidragit till detta. Klusterpolitiken framstår för många som attraktiv, eftersom den bildar ett tydligt ramverk för samverkan mellan såväl privat och offentligt som mellan olika offentliga sektorsorgan. Den kan också underlätta prioriteringar av insatser som är viktiga för att stärka regionens internationella konkurrenskraft.
- Staten har en viktig roll i den klusterpolitik som utvecklas. Kunskaperna om klusters effektivitet är begränsade. Staten bör medverka till att analysera och dra slutsatser av de erfarenheter som uppnås runt om i landet och internationellt. De statliga aktörer som finns på regional nivå, och som medverkar aktivt i åtgärder för att stärka geografiskt avgränsade kluster, bör säkerställa ett nationellt perspektiv och beakta riskerna för geografiska inlåsningseffekter.

